

**UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „ILARION V. FELEA” ARAD
ȘCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ
DOMENIUL DE DOCTORAT „TEOLOGIE”**

**PROTOPOPIATUL ORTODOX CARANSEBEȘ
(1919-1949)
(Rezumat)**

Coordonator Științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Florin Dobrei

Student Doctorand:

Nicolae-Cristian Daia

ARAD

2023

CUPRINS

INTRODUCERE	6
1. Motivația și alegerea subiectului	10
2. Obiectivul cercetării și structura lucrării	10
3. Stadiul cercetării	11
4. Scopul, limitele și originalitatea	13
5. Metodologia cercetării	14
6. Dificultăți întâmpinate și valorificarea rezultatelor cercetării	14
I. VECHIUL PROTOPOPIAT CARANSEBEȘ.	16
PRELIMINARIILE ISTORICE	16
I.1. Atestare și evoluție istorică	16
I.2. Dependența administrativ-canonică a vechiului protopopiat	20
I.3. Protopopi de altădată ai Caransebeșului	22
II. PROTOPOPIATUL ORTODOX CARANSEBEȘ (1919-1949)	32
II. 1. Jurisdicții diecezane. Structura organizatorică	32
II.2. Aparatul administrativ protopopesc	39
II.3. Statute și regulamente de funcționare	57
II.4. Parohiile Protopopiatului Caransebeș	68
II.4.1. Parohia Apadia	68
II.4.2. Parohia Armeniș	70
II.4.3. Parohia Bolvașnița	71
II.4.4. Parohia Borlova	73
II.4.5. Parohia Brebu	74
II.4.6. Parohia Buchin	76
II.4.7. Filia Prisian	78
II.4.8. Parohia Bucoșnița	78
II.4.9. Filia Goleț	80
II.4.10. Parohiile din Caransebeș	81
II.4.11. Parohia Cârpa (azi Valea Timișului)	86
II.4.12. Parohia Cireșa	88
II.4.13. Filia Zăvoi	89

II.4.14. Parohia Ciuta	91
II.4.15. Parohia Cornuțel (anterior Ruginosu II)	92
II.4.16. Parohia Crâjma (azi Măgura)	93
II.4.17. Filia Mal (azi cartier al orașului Oțelu Roșu)	94
II.4.18. Parohia Dalci	96
II.4.19. Filia Cicleni	98
II.4.20. Parohia Delinești	99
II.4.21. Parohia Feneș	101
II.4.22. Parohia Ferdinand (azi Oțelu Roșu)	102
II.4.23. Parohia Glimboca	105
II.4.24. Parohia Iaz	107
II.4.25. Parohia Ilova	110
II.4.26. Parohia Jupa	111
II.4.27. Parohia Maciova	114
II.4.28. Parohia Marga	115
II.4.29. Filia Vama Marga	117
II.4.30. Parohia Măru	118
II.4.31. Parohia Mâtnicu Mare	119
II.4.32. Parohia Obreja	121
II.4.33. Parohia Ohaba Bistra	123
II.4.34. Parohia Ohaba Mâtnic	125
II.4.35. Parohia Ohabața	126
II.4.36. Parohia Peștere	128
II.4.37. Parohia Petroșnița	130
II.4.38. Parohia Poiana	132
II.4.39. Parohia Prisaca	134
II.4.40. Parohia Ruieni	137
II.4.41. Filia Turnu	138
II.4.42. Parohia Rugi	139
II.4.43. Parohia Ruginosu	143
II.4.44. Parohia Rusca	145
II.4.45. Parohia Rusca Montană	148
II.4.46. Filia Rușchița	150
II.4.47. Parohia Sadova Nouă	151

II.4.48. Parohia Slatina Mică	154
II.4.49. Parohia Teregova	157
II.4.50. Parohia Valea Boului (azi Păltiniș)	160
II.4.51. Parohia Valeadeni	162
II.4.52. Parohia Vălișoara	165
II.4.53. Parohia Var	167
II.4.54. Parohia Vârciorova	168
II.4.55. Parohia Voislova	170
II.4.56. Filia Valea Mare (azi Valea Bistrei)	172
II.4.57. Parohia Zăgujeni	173
II.4.58. Parohia Zervești	175
II.4.59. Parohia Zlagna	177
II.5. Așezămintele monahale	179
II.5.1. Schitul Piatra Scrisă	180
II.5.2. Schitul de pe Muntele Mic	183
III. PASTORAȚIE ȘI MISIUNE	188
III.1. Slujirea liturgică	188
III.2. Activitatea catehetică în cuprinsul protopopiatului	199
III.3. Conferințele preoțești	204
III.4. Activități social-filantropice	216
IV. TEOLOGIE ȘI CULTURĂ	236
IV.1. Asociații și societăți cultural-bisericești. Inițiative culturale	236
IV.2. Bibliotecile parohiale	261
V. ACTIVITATEA NAȚIONAL-POLITICĂ	276
V.1. Implicarea preoțimii în viața național-politică interbelică	276
V.2. Preoți pe câmpurile de luptă ale celui de al Doilea Război Mondial	288
V.3. În pragul unor mari schimbări (1945-1948)	304
VI. PERSONALITĂȚI BISERICEȘTI DIN PROTOPOPIATUL CARANSEBEȘ	311
VI.1. Clerici de seamă	311
VI.2. Personalități laice	321
CONCLUZII	333
BIBLIOGRAFIE	337
ANEXE	351
A. Biserici din Protopopiatul Caransebeș (1919-1949)	351

B. Preoți din Protopopiatul Caransebeș (1919-1949)	365
--	-----

PROTOPOPIATUL ORTODOX CARANSEBEȘ (1919-1949)

(Rezumat)

Biserica Ortodoxă Română a reprezentat din punct de vedere spiritual, cultural și moral cea mai veche și mai importantă instituție a istoriei românilor. Trecutul locuitorilor din spațiul carpato-danubiano-pontic nu poate fi cercetat în ansamblul său fără a pomeni de rolul și contribuția Bisericii la dezvoltarea și devenirea comunităților. Istoriografia bisericească și laică concretizată în lucrări de sinteză sau în subiecte speciale demonstrează activitatea Bisericii Ortodoxe în societatea românească. Monografiile instituțiilor și a personalităților bisericești, precum și scrierile generale cu privire la evoluția în timp a fenomenului religios fac parte din segmentul de restituiri istoriografice de mare valoare.

În general, lucrările monografice cu conținut istorico-bisericesc reprezintă un gen de scriere științifică care realizează cercetarea pe mai multe paliere: educativ, administrativ, politic, național, cultural, spiritual gnoseologic și deontologic. Lucrarea de față, *Protopopiatul Ortodox Caransebeș (1919-1949)*, se înscrie în studiile monografice ale instituțiilor bisericești și este o cercetare bazată pe documente inedite sau foarte puțin cunoscute. Ea se bazează pe date istorice și bisericești menite să scoată în evidență un segment de istorie bisericească bănățeană rămas în anonimat. Diversitatea informațiilor, care au apărut de-a lungul timpului, au fost clasificate tematic într-o ordine logică, pentru a da contur succesiunii capitolelor și subcapitolelor. De aceea, consider că lucrarea de față este necesară și de folos în a cunoaște, mai îndeaproape, un segment din istoria relativ recentă a Banatului și a Bisericii sale.

Începuturile Protopopiatului Caransebeș nu se cunosc, documentele bisericești din perioada medievală a Banatului fiind aproape inexistente. Orașul Caransebeș a avut o istorie cu multe sincope politice din pricina diverselor stăpâniri care s-au succedat în timp. De la administrația maghiară perturbată de invazia turcească din anul 1738, s-a trecut la apartenența de Principatul Transilvaniei, apoi la ocupația turcească, iar după cucerirea Banatului de habsburgi trebuie amintite invaziile turcilor din anii 1738 și 1788. Toate aceste interferențe istorice, la care se adaugă faptul că deciziile bisericești au fost coordonate de episcopi sârbi, au dus la o penurie documentară care se resimte acut în istoriografie. Mergând pe logica ecleziastică, este de la sine înțeles că, din vechime, pe lângă sediul Episcopiei Caransebeșului, a existat și un sediu protopopesec bine organizat, în jurul orașului reședință de episcopie fiind

multe comunități românești, cu număr mare de credincioși ortodocși. Protopopii acestui protopopiat au fost preoți distinși, care au și administrat centrul eparhial al Caransebeșului în vremuri de sedisvacanță și au supravegheat destinele credincioșilor din orașul-centru bisericesc al Banatului Montan. Cel mai vechi document istoric despre organizarea protopopiatului datează din anul 1749, atunci când s-a făcut conscrierea preoților, orașelor și satelor, pe protopopiatele monarhiei.

Mai târziu, după reînțemeierea Episcopiei Caransebeșului din anul 1865 și înființarea organismelor bisericești și a instituțiilor școlare ale eparhiei, protopopii Caransebeșului au avut rosturi importante în administrația centrului episcopal și au activat ca profesori la Institutele școlare eparhiale.

În perioada anilor 1888-1937 Protopopiatul Caransebeș a fost administrat de protopopul Andrei Ghidiu. După absolvirea seminarului din Sibiu, acesta a urmat cursurile de filosofie de la Viena și Leipzig (Lipsca). În 1880 a fost chemat de episcopul Ioan Popasu ca profesor de Teologia la Caransebeș. În 1883 a fost ales ca protopop al Oraviței, iar în 1888 a fost chemat ca protopop la Caransebeș. S-a stins din viață după o muncă bogată în roade de peste jumătate de veac, în ziua de 2 noiembrie 1937, în vârstă de 89 de ani. Eforturile lui pe tărâm național și activitatea ca profesor la Institutul Teologic și ca paroh-protopop al tractului Oraviței și apoi al Caransebeșului, i-au înscris numele cu litere de aur în istoria vieții naționale și bisericești din Banat, fiind considerat cel mai important protopop pe care l-a avut Caransebeșul.

Din 1937 și până în 1948 conducerea protopopiatului a fost preluată de Isaia Suru. Aceasta a fost absolvent al Academiei Teologice din Caransebeș, iar la chemarea unchiului său (fratele tatălui) Pavel Suru, care era administratorul tipografiei cărților bisericești din București, a continuat studiile și și-a luat licența la Facultatea de Teologie din capitala Regatului României. În anul 1932, Dr. Vasile Lăzărescu, pe atunci episcop al Caransebeșului, l-a numit ca profesor de Drept Canonic și Liturgică la Academia Teologică și la Școala de Cântăreți din Caransebeș. A scris articole de specialitate prin revistele bisericești, precum și cartea „Nulitatea Concordatului cu Vaticanul”.

Între anii 1948 și 1949, oficiul protopopesec de la Caransebeș a fost condus de protopopul Teodor Roșca. Acesta a îndeplinit vreme de 18 ani funcțiile de diacon episcopesc și de casier al Eparhiei Caransebeșului. În semn de apreciere, episcopul Iosif Traian Badescu l-a decorat cu brâu roșu ca diacon, la trei ani după hirotonire, iar episcopul Dr. Vasile Lăzărescu l-a ridicat la rangul de protodiacon la 4 ani după venirea sa ca episcop la Caransebeș. Episcopul Veniamin Nistor l-a hirotonit ca preot și după 6 zile l-a hirotesit ca

protopop. A fost membru în comitetul de redacție al „Foi Diecezane” și al revistei „Altarul Banatului”. A scris articole liturgice, pastorale, precum și rapoarte de cronicar din vizitele canonice cu cei 4 arhieri ai Episcopiei Caransebeșului. Protopopii amintiți au susținut o activitate bisericească exemplară și au îndrumat cu dragoste și jertfelnicie pe preoții și pe credincioșii păstoriți.

Caransebeșul a fost de-a lungul timpului cel mai important și cel mai mare protopopiat din Episcopia Caransebeșului. Acest aspect s-a menținut și în perioada anilor 1919-1949 când tractul protopresbiterial cuprindea 50 de parohii și 9 filii, cu peste 57.000 de credincioși ortodocși. Protopopiatul și parohiile sau comunitățile locale au funcționat până în anul 1925 după *Statutul șagunian*, iar după unificarea bisericească, din anul 1925 după „Legea și statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române”. Articolul 26 din *Statutul* aprobat după unificarea bisericească prevedea că parohia este o comunitate bisericească a credincioșilor (clerici și mireni), care sub cârmuirea parohului, susținea cu mijloace materiale și morale Biserica. De pildă, dacă o comunitate nu avea o bază materială necesară pentru a susține o parohie, aceasta devenea filie și se atașa de o parohie vecină (materă). Transformarea unei filii în parohie (în perioada studiată: Ferdinand, Goleț, Slatina Mică) și înființarea unei parohii noi (parohia III Caransebeș) se făcea la cererea credincioșilor cu avizul protopopiatului, a Consiliului Eparhial, care o propuneau Sinodului Eparhial (art. 28).

Parohiile (matere și filii), care au format nucleul Protopopiatului Ortodox Caransebeș au fost cele din localitățile: Apadia, Armeniș, Bolvașnița, Borlova, Brebu, Buchin, Bucosnița, Caransebeș, Cârpa (azi Valea Timișului), Cicleni, Cireșa, Ciuta, Cornuțel (vechiul Ruginosu II), Crâjma (azi Măgura), Dalci, Delinești, Feneș, Ferdinand (azi Oțelu Roșu), Goleț, Glimboca, Iaz, Ilova, Jupa, Maciova, Mal (azi cartier al orașului Oțelu Roșu), Marga, Măru, Mâtnicu Mare, Obreja, Ohaba Bistra, Ohaba Mâtnic, Ohaba, Peștere, Petroșnița, Poiana, Prisaca, Prisian, Ruieni, Rugi, Ruginosu, Rusca, Rusca Montană, Rușchița, Sadova Nouă, Slatina Mică, Teregova, Turnu, Valea Boului (azi Păltiniș), Valeadeni, Valea Mare (azi Valea Bistrei), Vălișoara, Vama Marga, Var, Vârciorova, Voislova, Zăgujeni, Zăvoi, Zervești, Zlagna.

În privința vieții monahale desfășurate pe teritoriul Protopopiatului Caransebeș, spiritul reînnoirii și al reînvierii unor vechi așezăminte monahale s-a manifestat prin întemeierea schitului „Piatra Scrisă” (1929) de lângă Armeniș, loc cu o îndelungată tradiție monahală, și prin înființarea unui nou așezământ, schitul „Sfântul Proroc Ilie” de pe Muntele Mic (1939).

Pastorația credincioșilor din Protopopiatul Caransebeș și misiunea în rândul comunităților bănățene a fost realizată de preoți care și-au perceput misiunea ca pe o slujire mesianică și mântuitoare. Slujirea liturgică în Protopopiatul Caransebeș s-a manifestat în cadrul ethosului liturgic al întregii Ortodoxii; influențele și tradițiile locale doar au conferit o notă de specificitate slujbelor din Banatul de Munte.

Catehizarea în cuprinsul Protopopiatului Caransebeș a fost legată, întâi de toate, de prezența orei de religie în școlile, unde funcționau preoții cateheți. În al doilea rând, o importantă latură a catehizării Bisericii a fost combaterea sectarismului, Banatul fiind așezat în partea de vest a țării, ceea ce a făcut să fie printre primele teritorii românești care s-a confruntat cu prozelitismul sectelor. Între cultele neoprotestante întâlnite în Protopopiatul Caransebeș amintim bapțiștii și pentecostalii, dar și pe nazarineni, o denominațiune creștină nerecunoscută de stat. În al treilea rând, activitatea catehetică se desfășura și în parohii în mod organizat și era considerată o prioritate misionară a bisericii. Preoții, conform rânduielilor, catehizau credincioșii, învățându-i despre Tainele Bisericii, doctrina și propovăduirea creștinismului.

Conferințele preoțești aveau rolul de a-i informa pe preoți despre exigențele pastorale și administrative ale timpului și militau pentru intensificarea vieții religios-morale din parohiile Protopopiatului Caransebeș. Preoții erau chemați la îndeplinirea conștientă a rostului lor, la o misiune desfășurată „cu timp și fără vreme”.

Acțiunile social-filantropice demarate în Protopopiatul Caransebeș au avut un caracter variat, indicând grija preoților pentru toate categoriile de vârstă și pentru toate structurile sociale. O serie de preocupări ale protopopilor vizau promovarea valorilor morale și naturale ale comunităților bănățene, motivând conducătorii oficiilor parohiale ca să facă numeroase colecte pentru cei aflați în nevoi, să lupte împotriva nenumăratelor păcate care s-au abătut asupra vieții sociale, să ajute aproapele aflat în suferință. Efortul conducerii protopopiatului de a sprijini financiar și moral parohiile a potențat spiritul iubirii creștine, bucuria și a conferit un plus de siguranță.

În paralel cu activitatea religios-morală din Protopopiatul Caransebeș s-a căutat să se întrețină și viața culturală, care în tradiția noastră străbună întotdeauna s-a conturat în jurul Bisericii. În acest spirit s-au constituit activități și inițiative culturale, în cadrul cărora s-au înmănușat toate asociațiile și societățile de cultură. Prin aceasta s-a asigurat frecvența la Biserică a credincioșilor, lucru ce a produs o vădită transformare în societatea bănățeană, cu toate că timpul, câteodată, a fost foarte neprielnic manifestărilor culturale. În vederea păstrării și dezvoltării bibliotecilor și a arhivelor parohiale, preoții și-au dat silința să depoziteze, spre

păstrare, felurite cărți și documente, unele dintre acestea vechi și de o însemnată relevanță istorică și culturală. Acestea erau puse la îndemâna cititorilor și a cercetătorilor care valorificau trecutul național, cultural și bisericesc.

În perioada interbelică unele dintre evenimentele politice desfășurate în localitățile din cuprinsul Protopopiatului Caransebeș au afectat viața economică și socială a preoților și a credincioșilor. Clerul avea libertatea de implicare în acțiunea național-politică, chiar dacă hotărârile Sfântului Sinod îndemneau preoții să se axeze mai mult pe latura duhovnicească. „Disciplina ecleziastică” impusă preotului ortodox a lăsat întotdeauna posibilitatea variantelor politice. Descoperim puțini preoți care nu au desfășurat activități de interes național-politic; angajamentul acestora a fost însă unul mai degrabă de natură socială, de reprezentare a credincioșilor și de promovare a valorilor tradiționale și bisericești.

În timpul celui de al Doilea Război Mondial, vitejia și jertfa de sânge a preotului român bănățean s-a văzut cu prisosință. Departate de granițele țării, pe câmpurile de luptă, preoții Protopopiatului Caransebeș s-au arătat a fi vrednici fii ai neamului, iar cei rămași acasă și-au făcut datoria prin menținerea stării de spirit și încurajarea credincioșilor. După încetarea conflagrației, preoții Protopopiatului Caransebeș au trebuit să facă față prigoanei comuniste, instaurată în anul 1945 și consolidată după anul 1948. Biserica bănățeană, prin slujitorii și credincioșii ei, a fost martoră la schimbările majore care au defavorizat bisericește, cultural și social întregul popor. Ca lideri ai comunităților, preoții au fost deseori expuși la neplăceri și chiar au suferit personal pentru apărarea credinței și culturii.

Toate evenimentele perioadei studiate au fost susținute prin ierarhi, protopopi, preoți și profesori de la Institutul și Academia Teologică, dar și prin credincioșii care au fost alături neîncetat pentru apărarea credinței, a Bisericii și a instituțiilor ei. De aceea acest demers nu putea fi deplin fără a scoate la lumină cele mai importante personalități, clerici și laici, care s-au implicat în viața administrativ-bisericească a Protopopiatului Caransebeș. Profesorii de Teologie Vasile Loichița, Dimitrie Cioloca, Ioan David, Zeno Munteanu ș.a., precum și laicii Aurel Moacă și Dimitrie Sgăverdea, au avut contribuții însemnate în existența Protopopiatului Caransebeș atât prin activitatea, cât și prin scrierile lor. Aceste personalități cu vocație au adus lumină, credință și nădejde, au transmis învățăturile și mai ales exemplul vieții lor.

Informațiile din cercetarea de față au fost bazate cu preponderență pe documentele din Arhiva Protopopiatului Caransebeș și, fără a avea pretenția unui studiu exhaustiv, are menirea de a scoate în evidență activitatea bisericească, socială și culturală desfășurată în Protopopiatul Caransebeș în perioada anilor 1919-1949.

Pentru că evenimentele desfășurate în Protopopiatul Caransebeș în toată perioada interbelică și în timpul celui de al Doilea Război Mondial, cu o extensie până în anul 1949, când Episcopia Caransebeșului a fost desființată, au fost puțin studiate, teza de față nădăjduim să stârnească interes pentru iubitorii istoriei Bisericii Bănățene, îndeosebi prin prisma faptului că s-a încercat valorificarea întregului tezaur arhivistic protopopesc existent, aducându-se astfel o contribuție la cunoașterea vieții religioase a tractului protopresbiterial din timpul protopopilor Andrei Ghidiu, Isaia Suru și Teodor Roșca.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

Izvoare inedite:

Arhiva Episcopiei Caransebeșului

– fond *Bisericesc (III)*

– fond *Epitropesc (V)*

Arhiva Mitropoliei Banatului

– fond *Micromonografii parohiale*

Arhiva Parohiei Ortodoxe Armeniș

Arhiva Parohiei Ortodoxe Caransebeș II

Arhiva Parohiei Ortodoxe Măru

Arhiva Parohiei Ortodoxe Rusca

Arhiva Parohiei Ortodoxe Teregova

Arhiva Parohiei Ortodoxe Valea Timișului

Arhiva Parohiei Ortodoxe Vălișoara

Arhiva Protopopiatului Ortodox Caransebeș

Biblioteca Mitropoliei Banatului

– GRAMA, Dimitrie, *Cronica Parohiei Borlova* (ms. dact.), 1951.

– TEMEȘ, Corneliu, *Cronica Parohiei Buchin* (ms. dact.), 1950.

– BILCĂ, Pavel, *Monografia comunității Rugi* (ms. dact.), Timișoara, 1984.

Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale

– fond *Colecția de registre parohiale de stare civilă*

– fond *Regimentul de graniță româno-bănățean nr. 13 Caransebeș*

– fond *Colecția de documente, manuscrise și foi volante*

– fond *Oficiul parohial Măru*

– fond *Colecția de documente bisericești și ale demnitarilor bisericești din Episcopia Caransebeșului*

– fond *ASTRA – Despărțământul Caransebeș*

Izvoare edite:

ÁRPÁD, Varga E., *Krassó-Szörény megye településeinek etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatai 1880-2002.*

ÁRPÁD, Varga E., *Krassó-Szörény megye településeinek felekezeti adatai 1869-2002.*

BABEU, Ana Carina, IOVA, Laura Mihaela, MICU, Lavinia Diana, ROȘU, Laurențiu Ovidiu, STANCU, Lori Elena, *Ghidul fondurilor și colecțiilor arhivistice privitoare la Transilvania, anterioare anului 1918/1919 – 6. Județul Caraș-Severin*, Arhivele Naționale ale României / Arhivele Naționale ale Ungariei, București / Budapesta, 2022.

LEB, Ioan Vasile, VESA, Pavel, EPEL, Marius, GÂRDAN, Gabriel Viorel, *Instituții ecleziastice. Compendiu de legislație bisericească (secolul al XIX-lea)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2010.

Legea și Statutul pentru Organizarea Bisericii Ortodoxe Române, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1926.

Statutul organic al Bisericii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania cu un supliment, Tiparul Arhidiecezan, Sibiu, 1881.

Statutul Organic al Bisericii greco-orientale române din Ungaria și Transilvania cu un Supliment, ed. a II-a, Tiparul Arhidiecezan, Sibiu, 1900.

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008.

SUCIU, Ioan Dimitrie, CONSTANTINESCU, Radu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I și vol. II, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980.

Universalis schematismus ecclesiasticus Anno 1843-1844, Redactus Editio Secunda, Buda, 1843.

PERIODICE

Calendarul Românilui, Caransebeș (1919-1949).

Foaia Diecezană, Caransebeș (1886-1948).

Lumina, Caransebeș (1918).

Transilvania, Sibiu (1897-1921).

Tribuna Graniței, Caransebeș (1935, 1937).

VOLUME

- ALIC, Daniel, *Eparhia Caransebeșului în perioada păstoririi episcopului Miron Cristea (1910-1919). Biserică și societate*, Editura Presei Universitare Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2013.
- ALIC, Daniel, *Episcopul Elie Miron Cristea al Caransebeșului: ordine circulare (1910-1919)*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2018.
- ALIC, Daniel (coord.), *Istorie, cultură și spiritualitate în Banat*, Editura Partoș / Centrul de Studii Banatice, Timișoara / Vârșeț, 2022.
- ALIC, Daniel, *Protopopiatele și parohiile Episcopiei Caransebeșului. Micromonografii*, Editura Presei Universitare Clujeană, Cluj-Napoca, 2017.
- BLAGA, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994.
- BOCȘAN, Nicolae, LEB, Ioan-Vasile, EPPPEL, Marius, GÂRDAN, Gabriel-Viorel, *Instituțiile Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania (1850-1918): studii*, Editura Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009.
- BONA, Petru, *Episcopia Caransebeșului*, Editura Marineasa, Timișoara, 2006.
- BONA, Petru, *Ortodoxismul graniței româno-bănățene*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 1996.
- BOTIȘ, Teodor, *Istoria Școlii Normale (preparandiei) și a Institutului Teologic Ortodox-Român din Arad*, Editura Consistoriului, Arad, 1922.
- BRANIȘTE, Ene, BRANIȘTE, Ecaterina, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană Caransebeș, Caransebeș, 2001.
- BRĂTESCU, Constantin, *Biserica strămoșească din Banatul de sud și contribuția sa la făurirea României Mari*, Editura Dalami, Caransebeș, 2007.
- BRĂTESCU, Constantin, *Cartea și biblioteca în spațiul cultural bănățean până la 1918*, Editura Marineasa, Timișoara, 2004.
- BRĂTESCU, Constantin, *Contribuția românilor din Banatul de sud la Marea Unire: de la precursori la făuritori*, Editura Gheorghe Magas, Reșița, 2018.
- BRĂTESCU, Constantin, *Episcopul Ioan Popasu și cultura bănățeană*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1995.
- BRĂTESCU, Constantin, *Orașul Caransebeș între anii 1919-1941 (De la intrarea trupelor armatei române în Banat la rebeliunea legionară) – File de monografie*, Editura Dalami, Caransebeș, 2014.
- BRĂTESCU, Constantin, *Orașul Caransebeș între 1941-1948 – File de monografie*, Editura Dalami, Caransebeș, 2016.

- BRĂTESCU, Constantin, *Orașul Caransebeșean în anul dezrobirii sale: 1919*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2019.
- BRĂTESCU, Constantin, *Protopresbiterul Andrei Ghidiu (1849-1937). Între Biserică și neam*, Editura Dalami, Caransebeș, 2006.
- BRUSANOWSKI, Paul, *Reforma constituțională în Biserica Ortodoxă a Transilvaniei între 1850-1918*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.
- BUT, Raul Vasile, *Contribuții istorice la zona Banatului. Scurtă monografie a localității Mâtnicu Mare*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2008.
- CĂLIN, Petru, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș 1885-1918*, Editura Banatica, Reșița, 1996.
- CILIBIA, Constantin, *Biserica și societatea băcăneană în timpul episcopului Dr. Traian Badescu (1920-1933)*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2012.
- CORNEAN, Nicolae, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1940.
- COSMA, Sorin, *Cateheze. Lecții de religie-clasele V-XII*, ed. a II-a, vol. I, Editura Banatica, Caransebeș, 2001.
- DOBREI, Florin, *Revista teologică „Altarul (Mitropolia) Banatului” (1944-1947;1951-2011) – repere monografice*, Editura Academiei Române. Centrul de Studii Transilvane / Editura Învierea a Mitropoliei Banatului, Cluj-Napoca / Timișoara, 2013.
- DRAGOMIR, Silviu, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1959.
- DUDAȘ, Dănuț, *Minunățiile Văii Bistrei*, Editura Marineasa, Timișoara, 2006.
- DUNGACIU, Dan, *Națiunea și provocările (post)modernității*, Editura Tritonic, București, 2004.
- FRĂȚILĂ, Vasile, GOICU, Viorica, SUFLETEL, Rodica, *Dicționarul toponimic al Banatului*, vol. I (A-B), Tipografia Universității de Vest din Timișoara, Timișoara, 1984.
- FRIGYES, Pesty, *A Szörényi Bánság és Szörény vármegye története*, vol. I, Magyar Tudományos Akadémia, Budapesta, 1877.
- FRIGYES, Pesty, *Krassó vármegye története*, Editura Atheneul, Budapesta, 1882.
- GAVRILOVIČ, Nikola, *Srpsko-rumunsko klirikalno učilište u Vrču (1822-1867)*, Novi Sad, 1983.
- GHEORGHEOSU, Ion, *Gaudeamus*, Editura Dalami, Caransebeș, 2014.
- GHEORGHEOSU, Ion, *Horia Sima: profesor și gazetar la Caransebeș, 1932-1937*, Editura Dalami, Caransebeș, 2007.

- GHIDIU, Andrei, *Piatra Scrisă*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1930.
- GHIDIU, Andrei, BĂLAN, Iosif, *Monografia orașului Caransebeș*, Tiparul Tipografiei și
 Librăriei Diecezane, Caransebeș, 1909; ed. a II-a, Timișoara, 2000; ed. anastatică, Editura
 Eurostampa, Timișoara, 2018.
- GIURESCU, Dinu C. (coord.), *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București,
 2003.
- GROZA, Liviu, *Dr. Cornel Corneanu. Cuvântări și articole*, Editura Nagard, Lugoj, 2012.
- GROZA, Liviu, *Oameni care au fost*, Mănăstirea „Izvorul Miron”, Românești, 1994.
- ICĂ, Ioan I. jr., MARANI, Germano, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente,
 analize, perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.
- ILIEȘIU, Nicolae, *Monografia istorică a Banatului: Județul Caraș*, studiu introductiv, ediție și
 note de Dumitru ȚEICU, indice toponimic de Minodora DAMIAN, Editura Mica Valahie,
 București, 2011.
- IONIȚĂ, Vasile, *Nume de locuri din Banat*, Editura Facla, Timișoara, 1982.
- ISAC, Aurel, SÂRBU, Ioan, *Monografia satului Petroșnița*, Editura Petroșneană, Caransebeș,
 2000.
- ITINEANȚU, Petru, *Monografia comunei Obreja*, Editura Ionescu, Caransebeș, 2002.
- JOANTĂ, Visarion, *Ghidul așezămintelor monahale din Episcopia Caransebeșului*, Editura
 Marineasa, Timișoara, 2004.
- JOMPAN, Dumitru, *Corul Catedralei „Sfântul Gheorghe” din Caransebeș (1924-2001)*,
 Editura Diecezană, Caransebeș, 2008.
- JOMPAN, Dumitru, *Coruri și fanfare din Banat Lexicon*, vol. I (A-J), Editura Banatului
 Montan, Reșița 2005.
- JOMPAN, Dumitru, *Coruri și fanfare din Banat Lexicon*, vol. II (K-R), Editura Nagard, Lugoj,
 2011.
- LEU, Valeriu, *Cartea și lumea rurală în Banat. 1700-1830*, Editura Banatica, Reșița, 1996.
- LEU, Valeriu, *Cartea veche românească din bisericile Eparhiei Caransebeșului*, Editura
 Banatica, Reșița, 1996.
- LEU, Valeriu, *Însemnări manuscrise pe cărți vechi românești din Bisericile Eparhiei
 Caransebeșului*, ediție postumă îngrijită de Carmen ALBERT, Editura Mirton, Timișoara,
 2011.
- LEU, Valeriu, *Memorie, memorabil, istorie în Banat*, Editura Marineasa, Timișoara, 2006.
- LOTMAN, I., *Studii de tipologie a culturii*, Editura Univers, București, 1974.

- LOTREANU, Ioan, *Monografia Banatului*, vol. I, Editura Institutului de Arte Grafice, Timișoara, 1935.
- MARCHESCU, Antoniu, *Grănicerii bănățeni și Comunitatea de avere*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1941.
- MARCU, Pavel, *Istoricul Seminarului Teologic Ortodox Liceal „Episcop Ioan Popasu” Caransebeș (1955-2008)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016.
- MARTINOVICI, Constantin, ISTRATE, Nicolae, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și a celorlalte ținuturi alipite*, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1921.
- MATEI, Pamfil, *ASTRA – Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român – 1861-1950*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986.
- † MIC, Lucian, *Mărturisire și devenire în Episcopia Caransebeșului: studii de istorie bisericească*, Editura Episcopiei Caransebeșului / Editura Mirton Timișoara, Caransebeș / Timișoara, 2010.
- † MIC, Lucian, *Relațiile Bisericii Ortodoxe Române din Banat cu Biserica Ortodoxă Sârbă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Editura Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2013.
- † MIC, Lucian, ALIC, Daniel, DRĂGAN, Liviu Mihai, GOZMAN POP, Gabriel, GROZA, Liviu, BRĂTESCU, Constantin, PONEȚCHI, Maria, IACOBESCU, Monica, *Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” din Caransebeș – necropolă a personalităților de seamă din Banat*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2008.
- † [MIC], Lucian, BONA, Petru, *Parohiile Eparhiei Caransebeșului*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2012.
- MIHĂILESCU, Vintilă, *Geografia fizică a României*, Editura Științifică, București, 1969.
- † MIHĂIȚĂ, Nifon, *Misiologie creștină*, ed. a II-a, Editura Asa, București, 2005.
- MUNTEANU, IOAN (coord.), *Făurirea statului național unitar român din 1918. Contribuții documentare bănățene (1914-1919)*, București, 1983.
- MUNTEANU, Ioan, ZABERCA, Vasile Mircea, SÂRBU, Mariana, *Banatul și Marea Unire. 1918*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1992.
- MUREȘIANU, Ion B., *Mănăstiri din Banat*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1976.
- MUREȘIANU, Ion B., *Cartea veche bisericească din Banat*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1985.
- MUȘAT, Mircea, ARDELEANU, Ion, *România după Marea Unire*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- NEAGOE, Stelian, *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Editura Junimea, Iași, 1977.

- OPRUȚ, Petru, *Voislova monografie*, Editura Marineasa, Timișoara, 2008.
- PAICA, Vasile, *Monografia satului Feneș dimpreună cu monografia bisericii și școalei, cu prilejul serbării centenarului de la zidirea bisericii parohiale, 1835-1935*, Editura Institutului de Arte Grafice „Atheneu”, Timișoara, 1935.
- PALAGHIȚĂ, Ștefan, *Garda de Fier spre reînvierea României*, Editura Roza Vânturilor, București, 1993.
- PANDREA, Petre, *Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii penitenciare*, Editura Vremea, București, 2001.
- PĂCURARIU, Mircea, *Biserica Ortodoxă din Transilvania de la moartea lui Andrei Șaguna până în 1918. Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
- PĂCURARIU, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, ed. a II-a, Editura Enciclopedică, București, 2002.
- PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
- PÂRVU, Ion, *Biserică și societate în Episcopia Caransebeșului în perioada păstoririi episcopului Nicolae Popea (1889-1908)*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2009.
- PÂRVULESCU, Dorina Sabina, *Pictura bisericilor ortodoxe din Banat între secolele al XVII-lea și deceniul trei al secolului al XIX-lea*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2003.
- PETRICA, Vasile, *Academia Teologică Ortodoxă Română Caransebeș (1927-1948)*, Editura David Press Print, Timișoara, 2014.
- PETRICA, Vasile, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș (1865-1927)*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2005.
- POPEA, Nicolae, *Vechia Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1870.
- PORUMB, Marius, *Dicționar de artă veche românească din Transilvania, secolele XIII-XVIII*, Editura Academiei Române, București, 1998.
- RADU, Ioan, *Monografia localității Buchin*, Editura Nagard, Lugoj, 2011.
- RUȘEȚ, Casian, CHERCIU, Dorel Viorel, *Episcopul martir Veniamin Nistor, între jertfa administrației bisericesti și supliciuul recludiunii – file de monografie (1888-1963)*, Centrul de Studii Banatice / Editura Episcopiei Caransebeșului, Vârșeț / Caransebeș, 2022.
- SAFTA, Gheorghe, *Îndrumător liturgic. Întrebări și răspunsuri*, Editura ASA București, Târgoviște, 2010.
- SCRIMA, André, *Ortodoxia și încercarea comunismului*, Editura Humanitas, București, 2008.

- SIMIONESCU, Dionisie, *Sfintele noastre mănăstiri în trecut și astăzi*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1921.
- STANCIU, Mircea-Valer, *Date monografice și plasarea în istorie a satului Poiana-Buchin județul Caraș-Severin*, Editura Mirton, Timișoara, 2009.
- STOIAN, Mihai, *Moartea unui savant: Nicolae Iorga*, Editura Eminescu, București, 1975.
- STOICESCU, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1973.
- SUCIU, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I-II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967-1968.
- SUCIU, Ioan Dimitrie, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977.
- SUCIU, Ioan Dimitrie, *Unitatea poporului Român. Contribuții istorice bănățene*, Editura Facla, Timișoara, 1980.
- SUCIU, Lazăr *Biserica din Bolvașnița după 175 de ani*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2009.
- ȘTEFĂNESCU, Paul, *Asasinatelor politice în istoria României*, Editura Vestala, București, 2003.
- TIMIȘ, Constantin, *Mănăstiri și schituri din Eparhia Caransebeșului*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2011.
- TINCU-VELEA, Nicolae, *Istorieoară bisericească politico-națională a românilor de preste tot*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1865.
- ȚICU, Dumitru, *Banatul montan în Evul Mediu*, Editura Banatica, Timișoara 1998.
- ȚIRCOVICU, Victor, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.
- VÂRTACIU, Rodica, *Centre de pictură românească din Banat în secolul al XIX-lea*, Editura Eurobit, Timișoara, 1997.
- VESA, Pavel, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006.
- VIȘAN, Mihai, *Antonescu și Legiunea*, Editura Timpul, Reșița, 2002.
- VLĂDUCEANU, Victor, *Mănăstiri bănățene*, Tipografia Parohială Ort. Rom. Timișoara – Iosefin, Timișoara, 1947.
- VULPEȘ, Cristian-Matei, *Armeniș, istorie și spiritualitate – monografie*, Editura Nagard, Lugoj, 2012.
- ZAMELA, Petrică, *Mitropolitul Vasile Lăzărescu al Banatului (1894-1969). Monografie istorică*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2011.

ZAMFIRESCU, Dan, *Cultura Română, o mare cultură cu destin universal*, Editura Roza Vânturilor, București, 1996.

STUDII ȘI ARTICOLE:

ALIC, Daniel, „Activitatea națională a clericilor din Banatul de Sud, în preajma Marii Unirii”, în *AB*, an XXIX, 2018, nr. 1-3.

BARTOLOMEI, I., „Șirul cronologic al episcopilor de Caransebeș (1690-1865)”, în *FD*, an II, 1887, nr. 45.

† [BĂLȚAT], Visarion, „Hrană pentru suflet – carte de rugăciuni a Episcopului Veniamin Nistor 1942”, în Daniel Aron ALIC, Lucian Zenoviu BOT (coord.), *Misiune și propovăduire*, Editura Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2015.

BĂNESCU, Marcu, „Profesorul de Teologie dr. Vasile Loichiță (1881-1958)”, în *MB*, an XXIX, 1979, nr. 1-3.

BĂNESCU, Marcu, „Profesorul de Teologie Ioan David (1900-1967)”, în *MB*, an XXVI, 1976, nr. 1-4.

BRĂTESCU, Constantin, „Activitatea episcopului dr. Miron Cristea între 1910-1918 pentru apărarea ființei naționale și făurirea României Mari”, în *Angvstia*, Sfântul Gheorghe, an I, 1996.

BRĂTESCU, Constantin, DOBREI, Florin, ALIC, Daniel, „Episcopia Caransebeșului”, în † Varlaam PLOIEȘTEANUL (coord.), *Autocefalie și responsabilitate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.

BULEA, I. Gh., „O generație eroică și teoforică”, în *FD*, an LVII, 1944, nr. 5.

CĂLIN, Petru, „Tiparul românesc diecezan în Caransebeș”, în *CR*, Caransebeș, 1995.

CHERCIU, Viorel Dorel, „Biserica în comunism – Excurs bibliografic”, în Casian RUȘEȚ (coord.), *Jertfă și mărturisire*, Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2017.

CHERCIU, Viorel Dorel, „Cadrul istorico-juridic la reînființarea Diecezei Caransebeșului în anul 1865”, în Ioan MUNTEANU (coord.), *Societate și civilizație în Banatul istoric*, Editura Mirton, Timișoara, 2003.

CHERCIU, Viorel, „Înființarea și organizarea episcopiei Caransebeșului”, în *AB*, an IX, 1998, nr. 7-9.

CILIBIA, Constantin, „Preoți ortodocși cărășeni în închisorile comuniste”, în *AB*, an XXVII, 2017, nr. 7-9.

- CIOLOCA, Dimitrie, „Din trecutul nostru – Predică la sfințirea bisericii din Valea Boului, 1825”, în *FD*, an XLVII, 1932, nr. 43-44.
- COMAN, Ioan G., „Organizarea sinodală a Bisericii Ortodoxe în paralelă cu cezaro-papismul catolic”, în *Studii Teologice*, București, 1950, nr. 1-2.
- CORNEANU, Cornel, „Dr. Ștefan Pop (1866-1947)”, *FD*, Caransebeș, 1947, nr. 12-14.
- CORNEANU, Cornel, „Episcopul Ioan Popasu”, în *AB*, an III, 1946, nr. 7-8.
- CORNEAN, Nicolae, „Protopopul Ioan Tomici. La 130 de ani de la moartea lui”, în *MB*, an XIX, 1969, nr. 7-9.
- † CORNEANU, Nicolae, „Evocarea unui dascăl de teologie”, în *MB*, an XXXVI, 1986, nr. 3.
- COSMA, Sorin, „Dr. Petru Barbu și activitatea sa catehetică”, în *AB*, an III (XLII), 1992, nr. 1-3.
- COSMA, Sorin, „Preotul profesor dr. Petru Barbu (1864-1941)”, *MB*, an XXXI, 1981, nr. 10-12.
- COTOȘMAN, Gheorghe, „Episcopia Caransebeșului până în pragul secolului al XIX-lea”, în *Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române din Caransebeș pe anii 1940-1941*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1941.
- COTOȘMAN, Gheorghe, „Profesorul Dr. Petru Barbu”, în *Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române din Caransebeș pe anii 1940-1941*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1941.
- CREȚIU, Iacob, „Aurel Moacă, consilier referent eparhial în retragere”, în *AB*, an II, 1945, nr. 3-4.
- DALEA, Ioan, „Un cărturar iluminist bănățean – Ioan Tomici”, în *AB*, an III (XLII), 1992, nr. 7-9.
- DOBREI, Florin, „Alegerea, hirotonirea și instalarea episcopului Miron Cristea al Caransebeșului (1910-1919) – reflectare în presa bisericească sibiană și arădeană a vremii”, în ALIC, Daniel (coord.), *Credință și mărturisire*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2010.
- DOBREI, Florin, „File de istorie laică bănățeană în paginile revistei teologice «Altarul (Mitropolia) Banatului» (1944-1947; 1951-2021)”, în Casian RUȘET, Alin Vasile CÂMPEAN (coord.), *Rugăciunea și mărturisirea în viața bisericii și relevanța lor pentru societatea post-modernă*, Editura Episcopiei Caransebeșului / Editura Centrului de Studii Banatice (Centar za Banatske Studije), Caransebeș / Vârșeț, 2023.

- DOBREI, Florin, „Protopopiatele hunedorene – scurte considerații istorice”, în Daniel BUDA, Dragoș BOICU (coord.), *Fides et sapientia: studii în onoarea părintelui nostru pr. prof. univ. dr. Nicolae Chifăr*, Editura Andreiana, Sibiu, 2021.
- FELEA, Ilarion V., „Teologie și Preoție”, în *Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române din Arad pe anii 1935/6, 1936/7, 1937/8 și 1938/9*, Editura Diecezană, Arad, 1939.
- FENEȘAN, Costin, „Conscripția protopopiatelor Lugoj și Caransebeș din anul 1792 și semnificația ei”, în *MB*, an XXVII, 1977, nr. 7-9.
- GRAMA, Dimitrie, „Serbarea hramului la Sihăstria de pe Muntele Mic”, în *MB*, an VI, 1956, nr. 7-9.
- IUSTINIAN, Ieromonah, „O biserică pe Muntele Mic”, în *FD*, an LV, 1940, nr. 19.
- KRIZNER, Paul, „Rolul cărților de cult în emanciparea națională”, în Daniel ALIC (coord.), *Taină și mărturisire*, Editura Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2014.
- MĂRGINEANU, Doinel Puiu, „Din trecutul istoric al Protopopiatului Caransebeș”, în *FD*, an IX, 2003, nr. 1-2 (95-96).
- † [MIC], Lucian, „Evenimentele din anii 1949 și 1994 în istoria Episcopiei Caransebeșului. Repere ale comunității ecleziale din Banat”, în Casian RUȘET (coord.), *Comuniune și comunități: jertfă, slujire, spiritualitate*, Editura Montefano / Editura Episcopiei Caransebeșului, Fabriano / Caransebeș, 2020.
- † [MIC], Lucian, „1865 – anul întemeierii Episcopiei Ortodoxe Române a Caransebeșului”, în Daniel Aron ALIC, Lucian Zenoviu BOT (coord.), *Misiune și propovăduire*, Editura Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2015.
- MOACĂ, Aurel, „Crucea”, în *FD*, an LV, 1942, nr. 37.
- MOACĂ, Aurel, „Pro domo”, în *FD*, an LV, 1942, nr. 43.
- MUNTEANU, Zeno, „Amintirile unui dascăl de teologie”, în *AB*, an I (40), 1990, nr. 3-4 și an II (XLI), 1991, nr. 7-9.
- MUNTEANU, Zeno, „Date statistice”, în *Anuarul pe anii 1919-1939 al Academiei Teologice Ortodoxe Române din Caransebeș*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1939.
- MUREȘIANU, Ion B., „Aspecte din trecutul Bisericii bănățene”, în *MB*, an XIX, 1969, nr. 7-9.
- MUREȘIANU, Ion B., „Importanța însemnărilor de pe tipăriturile bisericesti din secolul XVIII aflate în biblioteca Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului”, în *MB*, an XXI, 1978, nr. 1-3.

- MUREȘIANU, Ion B., MUREȘIANU, Ioan I., „Constantin Diaconovici Loga (1780-1850)”, în *MB*, an XXX, 1980, nr. 10-12.
- NAGHI, Gheorghe, „Mișcarea memorandistă și clerul din Banat”, în *MB*, an XXX, 1980, nr. 1-3.
- NEAGA, Nicolae, „Preotul profesor dr. Dimitrie Cioloca”, în *MB*, an XXVI, 1976, nr. 5-8.
- NICOLA, Ion C., „Culegere de însemnări din cărțile noastre vechi”, în *MB*, an XV, 1965, nr. 10-12.
- OLARIU, Cornel, „Prot. Dr. Ștefan Pop – Precursor al Revenirii”, în *CR*, Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 1996.
- OPRINESCU, Adriana, „Câteva considerații asupra bisericii monument istoric de la Teregova (jud. Caraș-Severin)”, în *Banatica*, 6, Reșița, 1981.
- PLOEȘTEANU, Grigorie, „Andrei Ghidiu”, în *Reghinul cultural. Studii și articole*, Editura Reghin, Reghin, 1994.
- POP, Eghita, „Dr. Petru Barbu (1861-1941) – luptător național”, în Daniel ALIC (coord.), *Taină și mărturisire*, Editura Episcopiei Caransebeșului / Editura Artpress Timișoara, Caransebeș / Timișoara, 2014.
- POPESCU, Ionel, „Preotul profesor dr. Zeno Munteanu – 100 de ani de la naștere”, în *AB*, an XIII (LII), 2002, nr. 10-12.
- POPESCU, Ionel, „Teologul și profesorul Zeno Munteanu”, în *Învierea*, Timișoara, an VIII, 1997, nr. 16.
- RADOVAN, Alexandru, „Românii la școala clericală din Vârșeț”, în *Banatica*, Reșița, nr. 15/II, 2000.
- [REDACȚIA], „Amintiri despre «Calendarul Românilui»”, în *MB*, an XXXIII, 1983, nr. 3-4.
- [REDACȚIA], „Conduși pe ultimul drum – Preotul pensionar Petru Toma”, în *AB*, an I (40), 1990, nr. 7-8.
- [REDACȚIA], „Decese”, în *MB*, an XIII, 1963, nr. 11-12.
- [REDACȚIA], „Decese”, în *MB*, an XX, 1970, nr. 7-9.
- [REDACȚIA], „Decese”, în *MB*, an XXII, 1972, nr. 4-6.
- [REDACȚIA], „Decese”, în *MB*, an XXXIII, 1983, nr. 3-4.
- [REDACȚIA], „Decese – Dimitrie Zgăverdea”, în *MB*, an IX, 1959, nr. 7-8.
- [REDACȚIA], „Decese – Nicolae Cornean”, în *MB*, an XXXIV, 1984, nr. 7-8.
- [REDACȚIA], „Decese – Preotul Andrei Jucos”, în *MB*, an XXIV, 1974, nr. 10-12.
- [REDACȚIA], „Comemorări”, în *MB*, an XXXI, 1982, nr. 1-3.
- [REDACȚIA], „Hirotoniri și hirotessii – Andrei Jucos”, în *MB*, an XIII, 1963, nr. 5-8.

- [REDAȚIA], „Ieromonahul Epifanie Garștea”, în *MB*, an XXIII, 1973, nr. 4-6.
- [Redacția], „Moartea profesorului de teologie dr. Dimitrie Cioloca”, în *MB*, an XIII, 1963, nr. 3-4.
- [REDAȚIA], „Preoți decedați – Protodiaconul profesor pensionar Ioan David din Caransebeș”, în *MB*, an XVII, 1967, nr. 4-6.
- [REDAȚIA], „† Prof. univ. on. dr. Vasile Loichița”, în *MB*, an IX, 1959, nr. 1-2.
- [REDAȚIA], „Sărbătorirea unui vrednic dascăl de teologie”, în *MB*, an XXXIII, 1983, nr. 3-4.
- [REDAȚIA], „Trecuți în lumea dreptilor”, în *AB*, an III (XLII), 1992, nr. 1-3.
- REZUȘ, Petru, „Constantin Vladu, prof. la Academia teologică Caransebeș, Curs de tipic preoțesc, Caransebeș, 1943”, în *AB*, an I, 1944, nr. 1-2.
- REZUȘ, Petru, „Prof. univ. dr. Vasile Loichița. Decanul Facultății de Teologie din Cernăuți”, în *AB*, an I, 1944, nr. 1-2.
- RUȘET, Casian, „Statutul juridic al unioniștilor bănățeni după anul 1918 - o lecție a istoriei”, în Cristinel IOJA, Filip ALBU, Tiberiu ARDELEAN (coord.), *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire de la 1918. Contribuția teologiei arădene*, Editura Universitaria / Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Craiova / Arad, 2019.
- † [SELEJAN], Ioan, „Cultura din pridvorul neamului”, în Casian RUȘET (coord.), *Comuniune și comunități: jertfă, slujire, spiritualitate*, Editura Montefano / Editura Episcopiei Caransebeșului, Fabriano / Caransebeș, 2020.
- ȘENDRONI, Alin Moisă, „Dr. Cornel Corneanu (1884-1960) – personalitate de seamă a Bisericii în Banat”, în Daniel ALIC (coord.), *Taină și mărturisire*, Editura Episcopiei Caransebeșului / Editura Artpress Timișoara, Caransebeș / Timișoara, 2014.
- TISTU, Gheorghe, „Cultura muzicală a satului bănățean. Repere etnomuzicologice”, în Casian RUȘET (coord.), *Comuniune și comunități: jertfă, slujire, spiritualitate*, Editura Montefano / Editura Episcopiei Caransebeșului, Fabriano / Caransebeș, 2020.
- TOMA, Petru, „Ceva despre misiunea unei reviste bisericesti”, în *AB*, an I, 1944, nr. 1-2.
- TOMONI, Dumitru, „Despărțământul Caransebeș al «Astrei» în perioada interbelică”, în Daniel Aron ALIC, Lucian Zenoviu BOT (coord.), *Misiune și propovăduire*, Editura Presa Universitară Clujeană / Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca / Caransebeș, 2015.
- TOMONI, Dumitru, „Despărțământul Caransebeș al «Astrei» (1899-1918)”, în *AB*, an XV (LIV), 2004, nr. 10-12.
- VUIA, Ignatie, „Constantin Diaconovici Loga”, în *Vestul*, Timișoara, 1933, nr. 945.

SURSE WEB:

<https://www.episcopiacaransebesului.ro/70-parohia-zavoi/>

<http://www.procesulcomunismului.com/mărturii/fonduri/ioanițoiu/ortodoxă/preoțiortodocsi5/preoțiortodocsi5.pdf>

www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/csfe102.pdf

www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/csetn02.pdf